

Socialnämnden
Jon Rydholm
jon.rydholm@nassjo.se
0380-518540

Socialnämnden

Remissvar från Nässjö kommun gällande utkast Lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga S2025/02039

Sammanfattning

Nässjö kommun har tagit del av utkastet till lagrådsremissen. Kommunen konstaterar att remisstiden är otillräcklig i förhållande till förslagets omfattning och betydelse. Mot denna bakgrund avstår kommunen från att yttra sig över förslaget om särskilda befogenheter inom den statliga ungdomsvården utan har fokuserat på förslagen rörande ny lag om omhändertagande.

Kommunen välkomnar moderniserat språkbruk, uppdaterade indikationer samt uppdelningen av nuvarande LVU i två lagar. Förändringarna bedöms kunna stärka barnets rättigheter, rättssäkerheten och en enhetligare tillämpning. Positivt är även förslaget att socialnämnden ska kunna avslå en vårdnadshavares begäran om att vården ska upphöra.

Kommunen bedömer samtidigt att flera delar behöver utvecklas. Den föreslagna omhändertagandegrunden kopplad till psykisk störning eller funktionsnedsättning är otydlig och riskerar att förskjuta ansvar från hälso- och sjukvården till socialtjänsten. Vidare anses den nya grunden om anknytning rättsligt svårhanterlig. Om en sådan grund för fortsatt tvångsvård överhuvudtaget ska införas förespråkar kommunen i stället ett rekvisit baserat på ”behov av kvarboende”.

Kommunen anser också att det är väsentligt att regleringen kring upphörande av vård kompletteras med tydliga tidsgränser även för de kompletterande besluten om hemlighållande och umgängesbegränsning. Därtill behöver socialnämndens och familjehemmets mandat i den vardagsnära omsorgen stärkas och konkretiseras, exempelvis avseende vård, skola, identitetshandlingar och digitala tjänster för att fullt ut nå ambitionen om en trygg och förutsägbar LVU-vård och ett stärkt barnrättsperspektiv.

Utgångspunkter och processkritik

Socialnämnden i Nässjö har tagit del av utkast till lagrådsremiss och vill lämna synpunkter både på själva processgången och de lagändringar som föreslås.

I vårt remissvar har utgångspunkten varit principerna om barnets bästa, rättssäkerhet och proportionalitet, samt behovet av en förutsägbarhet i rättstillämpningen. Utifrån dessa utgångspunkter delar vi bilden av att en

uppdelning i två lagar kan bidra till ett stärkt barnrättsperspektiv och göra regelverket mer överskådligt och lättare att tillämpa. Vidare ses det som positivt att klargöra och förstärka den statliga vårdens befogenheter för att kunna bedriva en trygg och säker vård för de barn och ungdomar som har det mest omfattande vårdbehovet.

Utöver det avstår Nässjö kommun från att lämna synpunkter på förslaget om Lag om särskilda befogenheter för den statliga barn och ungdomsvården, då remisstiden är alltför kort för att på ett initierat sätt ta ställning till ett så omfattande och ingripande regelkomplex.

Att skicka ut ett så omfattande förslag på remiss med en svarstid 1,5 månader som sträcker sig över jul- och nyårshelgerna framstår närmast som oseriöst, särskilt när man samtidigt framhåller vikten av ett stärkt barnrättsperspektiv. Processens utformande strider mot utkastets ambition om ett stärkt barnrättsperspektiv. Vi vill framhålla att så viktiga frågor som tvångsvård av barn och unga kräver en mycket längre remisstid.

Efter detta konstaterande väljer Nässjö kommun att fokusera sitt remissvar på den del av lagrådsremissen som föreslår ändringar i Lag om omhändertagande för vård om barn och unga.

3. Ställningstaganden till föreslagen lag om omhändertagande för vård av barn och unga

3.1 Modernisering av språk och utvecklingen av indikationerna i 3 kap. är i grunden positiv

Vi bedömer att en uppdaterad terminologi och systematik är nödvändig. Det är positivt att omsorgsbrister knyts tydligare till barnets grundläggande behov och föräldrars ansvar enligt föräldrabalken eftersom det leder till mer välvägd och träffsäkra bedömningar. Att negativ social kontroll adresseras med koppling till hedersrelaterat våld och förtryck är positivt, liksom att begreppet missbruk byts ut mot skadligt bruk och beroende. Gällande skadligt bruk och beroende är det också positivt att doping och läkemedel inkluderas mer explicit samt att begreppet andra beroendeframkallande medel kvarstår för att inte missa exempelvis skadligt bruk/beroende av lustgas eller andra preparat som kommer kunna narkotikaklassas eller ännu inte hunnit bli narkotikaklassade.

Den sammantagna bilden av de nya klustren av indikationer i 3 kap. 2§ respektive 3§ är att de är tillräckligt tydliga och noggrant avgränsade för att undvika en allt för låg tröskel för omhändertagande när den sammantagna riskbedömningen tillämpas. Betoningen på möjligheten att göra en sammantagen bedömning utifrån de olika indikationerna rimmar väl med Socialtjänstens grunduppdrag att utreda, bedöma och ge vård och stöd utifrån en helhetssyn.

3.2 Grunden "psykisk störning" – otydlig och systempåverkande

Den aviserade praxisförändringen som öppnar för omhändertagande på grund av psykisk störning bedöms vara problematisk. Det är oklart vilket problem som löses och hur nödvändig vård ska definieras och tillhandahållas utan att ansvar de facto övervältras från hälso- och sjukvård till socialtjänst. Risken är uppenbar att socialtjänsten åläggs ett utvidgat behandlingsansvar utan motsvarande befogenheter

eller resurser, särskilt då specifika tillstånd (t.ex. ätstörningar) inte tydligt behandlas i förslaget. Vi föreslår att denna dimension inte görs till en självständig omhändertagandegrund, utan i stället beaktas inom ramen för den sammantagna bedömningen av destruktivt beteende/livsföring där förutsättningarna för nödvändig vård finns. Efter prejudicerande HDF-dom (RÅ 2010 ref. 24) är vår uppfattning att tillämpningen av LVU-lagen från både Socialnämnd och domstol har anpassats på ett sådant sätt att en psykisk störning eller funktionsnedsättning inte blir ett hinder för att ge individen nödvändig tvångsvård om individen vid en sammantagen bedömning uppvisar ett destruktivt beteende eller livsstil. Vår erfarenhet är att barn med psykisk störning eller funktionsnedsättning som blir aktuella för tvångsvården alltid har komplexa och omfattande behov som aldrig helt kan förklaras enkom av störningen/funktionsnedsättningen. Om målgruppen med enbart störning/funktionsnedsättning förekommer i den nationella kontexten skulle aktuellt förslag riskera att innebära en markant ansvarsförskjutning från hälso- och sjukvården till Socialtjänsten vilket bedöms vara mycket olyckligt. Detta kommer medföra konsekvenser och ansvarsförskjutning i flera led och skulle bli kostnadsdrivande för kommunerna och riskera att försämra den vård som samhället totalt sett ger till denna målgrupp ännu mer.

3.3 LVU på grunden anknytning kontra flyttningsförbud

Nässjö kommun ser egentligen inte att den nuvarande ordningen med flyttningsförbud är ett problem. Nuvarande flyttningsförbud har i huvudsak fungerat tillfredsställande som ett skydd för att kunna erbjuda barnet trygghet och stabilitet även när föräldrar ifrågasätter vården och grunderna i form av föräldrarnas bristande omsorgsförmåga har minskat/upphört. Det blir märkligt att fatta förnyade tvångsvårdsbeslut om föräldrarna inte uppvisar några brister. Genom införande av den nya anknytningsgrunden riskerar man också att försvåra Socialtjänstens arbete med att hela tiden försöka bedriva nödvändig vård med så lite tvång som möjligt genom att övergå från LVU till SoL och att därefter driva processer om vårdnadsöverflyttningar. Den nya regleringen i 3 kap. 6§ LVU kommer leda till överdriven försiktighet med att släppa LVU eftersom den nya föreslagna grunden såvitt vi förstår bara kan tillämpas från en redan pågående LVU-vård. Det riskerar att öka tillämpningen av LVU för att vara på den säkra sidan. Det finns också en uppenbar risk att Socialtjänsten kommer ha svårare att driva processer om vårdnadsöverflyttningar till familjehemmet när möjligheten finns att säkerställa kvarboende genom fortsatt insats och det stöd som socialtjänsten då står för i förhållande till att mer självständigt ansvar för barnets omsorg/uppväxt genom en vårdnadsöverflyttning. Vi tror att många familjehem kommer bli mer återhållsamma med att tacka ja till att bli särskilt förordnade vårdnadshavare när det vet att möjligheten till fortsatt LVU-vård finns på anknytningsgrunden. Ett förhållande som inte bidrar till normalisering för barnet.

Om intentionen med den nya lagstiftningen är att förenkla och renodla så är vår uppfattning att detta inte riktigt uppnås när lagstiftningen om flyttförbud ändå kommer behöva finnas kvar inom vården som bedrivs frivilligt enligt SoL och när möjligheten att driva processer om vårdnadsöverflyttning med beslut i Tingsrätten kvarstår. Vi efterlyser en sammanhållen reglering som undviker parallell och överlappande hantering i olika instanser (förvaltningsdomstol kontra allmän

domstol) och som ger socialtjänsten tydligare processvägar än den nu föreslagna ordningen.

3.4 LVU på grunden anknytning – byt fokus till “behov av kvarboende”

Om lagstiftarens ambition ändå blir att gå vidare med den nya grunden enligt 3 kap. 6§ LVU vill Nässjö kommun framföra att det finns tveksamheter kring att bygga en formell omhändertagandegrund på anknytningsbegreppet. Begreppet har sin grund i psykologisk teori om relationers kvalitet och riskerar om det används i en juridisk tillämpning att bli både oklar och oförutsägbar. Beslut om tvångsvård när vårdnadshavarna i övrigt inte längre brister är särskilt känsliga och kräver stark materiell grund.

Nässjö kommun förordar därför att förslaget renodlas till ett konstaterat behov av kvarboende – ett positivt och praktiskt begripligt rekvisit som knyter an till barnets behov av trygghet, stabilitet och kontinuitet, baserat på konkreta kriterier som t.ex. placeringstid, barnets fungerande i familjehemmet, vardagsintegrering och förutsägbarhet. Självklart kan man här också väga in bedömning kring kvaliteten i relationerna och då kan resonemang om anknytning komma föras men då som en aspekt av flera. Det bedömer vi är mer rättssäkert än att basera hela tvångsvårdsbeslutet på det relationsteoretiska anknytningsbegreppet.

3.5 Upphörandefrågan och tidsbegränsningar – barnets bästa och rättssäkerhet

Frågan om när tvångsvården ska upphöra måste lösas med god förutsägbarhet. Vi delar bilden att upphörandefrågan behöver harmoniseras med “kvarboende”-grunden så att barnet inte riskerar abrupt instabilitet efter att föräldraförmågan återställts. Vi noterar att tidsbegränsningar av begäran om upphörande föreslås, medan motsvarande tidsgränser för hemlighållande och umgängesbegränsningar saknas. Det är nödvändigt att skapa tidsmässiga regleringar men vi anser att man bör gå längre och även överväga detta för hemlighållande och umgängesbegränsning för att skapa bättre proportionalitet och värna barnets rätt till ett tryggt familjeliv. Vi önskar därför att även dessa beslut som kompletterar och förstärker det grundläggande tvångsvårdsbeslutet behöver omgärdas med tidsbegränsningar för begäran om upphörande för att motverka att vårdnadshavarna sätter i system att störa vården och skapa otrygghet hos barnet.

3.6 Ansvar för vård i vardagen – behov av tydlig och konkret reglering

Förslaget behöver väsentligt skärpa regleringen av det vardagsnära vårdansvar. Nässjö kommuns anser att Socialnämnden under pågående vård ska ges juridiska befogenheter att kunna agera med samma praktiska verkan som en vårdnadshavare för att kunna säkerställa barnets grundläggande behov enligt föräldrabalken, med ett tydligt och fungerande mandat till familjehemmet i den dagliga omsorgen. Detta måste då i praktiken omfatta nödvändiga beslut och handlingar såsom identitetshandlingar (pass/ID), Bank-ID och digital åtkomst, vaccinationer, hälso- och tandvård, skolplacering och skolfrånvaro, resor till utland, läkemedel/medicinsk behandling m.m.

I dag uppstår betydande trögheter, svårigheter och ineffektivitet i vårdens genomförande när samtycken och fullmakter krävs men inte kan inhämtas på grund av föräldrar motarbetar vården eller inte gör sig tillgängliga i tillräcklig utsträckning. Något som kan påverka barnets vardag och utveckling väldigt negativt. Ett normativt tydliggörande behövs för att undvika att barnets rättigheter inskränks i vardagen under pågående LVU-vård. Vi bedömer att nuvarande förslag riskerar att försämra förutsättningarna för socialtjänsten och familjehemmen, snarare än att stärka dem, om inte vardagsmandatet breddas och konkretiseras. Vi behöver således en reglering som likställer socialtjänstens mandat och ansvar med det som en vårdnadshavare har i grunden. Detta borde vara en självklarhet när samhället via LVU tagit över ansvaret för den dagliga omsorgen om barnet.

Beslutet skickas till
Socialdepartementet, Regeringskansliet

Socialnämnden

Lindha Hjältn
Socialnämndens ordförande

Jon Rydholm
Avdelningschef